

JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW MIEJSCOWOŚCI TURYSTYCZNYCH WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W KONTEKŚCIE FUNDUSZY UE (NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH GMIN POWIATU ŻYWIECKIEGO)

Aleksander Ostenda

Wyższa Szkoła Techniczna w Katowicach

Zagadnienie prezentowane w niniejszym artykule wydaje się problemem bardzo lokalnym, jednak rozpatrując go pod kątem rychłego stowarzyszenia Ukrainy z Unią Europejską a w perspektywie przystąpienia do struktur zjednoczonej Europy nabiera szerszego wymiaru.

Tematem publikacji będzie prezentacja wyników badań na temat jakości życia mieszkańców powiatu żywieckiego wchodzącego w skład Województwa Śląskiego w kontekście pozyskiwania i wykorzystywania funduszy UE.

Opisywany powiat a konkretnie, służące jako przykład wybrane gminy Rajcza i Milówka, ze względu na atrakcyjne położenie turystyczne, stanowi naturalną bazę wypoczynkową dla mieszkańców miast konurbacji górnośląskiej i aglomeracji krakowskiej. Tekst zasadniczo odnosi się do okresu 2004–2013, czyli od chwili, kiedy Polska stała się pełnoprawnym członkiem UE, 1-go maja 2004 (2004-2006 pierwszy okres programowania - pozyskiwania funduszy unijnych) do końca obecnego okresu programowania 2007-2013. Tym niemniej, aby przedstawić temat w odpowiednim kontekście, należy odwołać się do okresu wcześniejszego, kiedy wdrażano w życie reformę samorządową kraju¹ oraz do programów przedakcesyjnych wprowadzanych z myślą o zbliżającym się członkostwie. Przed przejściem do tematu zasadniczego istnieje konieczność wyjaśnienia terminu *jakość życia*. W literaturze funkcjonują określenia: jakość życia i poczucie jakości życia. Bardzo istotne jest wprowadzenie rozróżnienia pomiędzy nimi. Jakość życia odnosi się do obiektywnego wymiaru (określa warunki życia np. miesięczny dochód lub powierzchnię mieszkania). Natomiast poczucie jakości życia związane jest z subiektywnym ustosunkowaniem się do rzeczywistości (ocenia stopień zaspokojenia potrzeb np. satysfakcja z osiągniętych dochodów lub zadowolenie z posiadanego mieszkania). Pełny obraz jakości życia uzyskuje się badając zarówno jej obiektywny jak i subiektywny wymiar, dlatego też zastosowane metody badań były wybierane w ten sposób aby spełnić powyższy warunek.

Zdecydowano się na metody jakościowe, które w badaniach społecznych opierają się na założeniu, że do badania niektórych problemów lepiej nadają się pogłębione analizy mniejszej liczby przypadków niż powierzchowne badanie ich dużej ilości.

Posłużono się następującymi technikami:

1. Wywiad pogłębiony z informatorem ekspertem (w sumie zostało przebadanych 24 ekspertów związanych z jedną lub drugą gminą).
2. Analiza socjologiczna instytucji społecznych dokonana w oparciu o badania ich struktury i badania dokumentów znajdujących się w ich posiadaniu.
3. Obserwacji uczestnicząca ukryta (badani nie byli świadomi celu zamierzonych z nimi spotkań).

Rozpoczęcie badań poprzedzono zapoznaniem się z programami europejskimi skierowanymi do Polski przed przystąpieniem i po przystąpieniu do UE. Następnie, przy współpracy z Urzędem Gminy Rajcza oraz Urzędem Gminy Milówka, prześledzono programy, które w/w urzędy gmin pozyskały i jakie projekty przy ich współfinansowaniu powstały. Ze względu na ogrom przedsięwzięć nie sposób przedstawić wszystkie inwestycje w tak krótkim artykule.

Przeprowadzając wywiady, dobrano respondentów w ten sposób, aby uzyskać jak najwięcej obiektywnych informacji na temat wykorzystania środków unijnych oraz ich wpływu na standardy życia ludzi mieszkających na terenach gmin Rajcza i Milówka. Selekcja kandydatów

na informatorów umożliwiła poznanie opinii i punktu widzenia: decydentów, ludzi wykształconych, niewykształconych, pracujących zawodowo, bezrobotnych, starszych i młodszych.

Opinie zatrudnionych w administracji publicznej oraz informacje zawarte w dokumentacji urzędów gmin dowodzą, że lokalne władze wiele zrobiły, aby rozpoznać najistotniejsze potrzeby mieszkańców i rozwiązać najpilniejsze problemy społeczne. Urzędnicy na bieżąco, uczestnicząc w szkoleniach, zapoznawali się z programami unijnymi, na ich podstawie tworzyli projekty użyteczności publicznej, które mogły być realizowane z funduszy europejskich. Realizacja projektów, (budowa dróg, wodociągów, kanalizacji, obiektów sportowych, modernizacja szkół), według większości respondentów, wpłynęła znacznie na poprawę standardów życia.

Wywiady z mieszkańcami gmin Rajcza i Milówka dowiodły, że ludzie mają potrzebę i chęć, poprzez udział w życiu publicznym, kształtować przyszłość gmin. Informatorzy, spoza kadry administracyjnej i urzędniczej, tzn. przeciętni obywatele, zapoznawszy się z gminnymi inwestycjami finansowanymi z UE, na ogół pozytywnie oceniali zmiany zachodzące w standardach i w jakości życia. Respondenci podkreślali, że decydenci i obywatele powinni dołożyć wszelkich starań, aby rozszerzyć spektrum projektów finansowanych z funduszy europejskich. Dzięki realizacji różnych projektów będą spełniane oczekiwania większej części mieszkańców gmin.

Na podstawie przeprowadzonych badań socjologicznych można zauważyć następujące zależności:

1. wykształcenie, status społeczny, zatrudnienie, stabilizacja finansowa i zawodowa, wiek mają ogromny wpływ na ocenę zmian standardów i jakości życia.

2. wypowiedzi respondentów i obserwacja potwierdzają zależność, im niższe wykształcenie ludzi, to tym większe ich niezadowolenie ze zmian wynikających z integracji Polski z UE.

3. skutkiem braku wykształcenia jest bezrobocie i z tego powodu ludzie są sfrustrowani i niezadowoleni ze zmian zachodzących w życiu publicznym w skali gminy i na poziomie ogólnokrajowym.

4. ludzie niewykształceni, bez kwalifikacji, bezrobotni i pozbawieni środków do życia dotkliwie odczuwają spadek jakości życia, jednak dostrzegają znaczne podwyższenie standardów życia wśród ludzi zamożnych.

5. zadowolenie ludzi z polepszenia standardów życia rośnie wprost proporcjonalnie do poziomu wykształcenia i do statutu społecznego.

Z obserwacji i badań wynika, że egzystencja ludzi w gminach Rajcza i Milówka w niczym nie przypomina życia sprzed 10. czy 15. lat, kiedy panowała ogromna przepaść między miastem a wsią. Zmienił się styl życia mieszkańców w wyniku integracji Polski z UE.

Przed włodarzami gmin stoją kolejne istotne zadania, a mianowicie rzetelna informacja i stymulowanie większej liczby mieszkańców do aktywności i tworzenia oraz realizacji kolejnych projektów publicznych i indywidualnych, bowiem UE oferuje fundusze nie tylko publicznym sektorom, lecz również indywidualnym przedsiębiorcom, którzy dotychczas, zapewne z powodu niedoinformowania, nie skorzystali z programów unijnych.

Współpraca urzędów gmin z mieszkańcami w tworzeniu projektów i w ich realizacji przyczyni się do zmiany mentalności i do poprawy jakości ich życia.

Wzrost standardów życia wiąże się z dodatkowymi kosztami, co zauważyli badani respondenci. Istotne zatem jest nie tylko polepszenie poziomu życia, lecz decydenci powinni, w porozumieniu ze społecznością lokalną, rozsądnie dysponować funduszami europejskimi i tworzyć projekty sprzyjające powstawaniu miejsc pracy, dzięki której ludzie będą mogli żyć godnie, nie tylko zaspokajając minimalne potrzeby, ale będzie ich stać zapłacić „za luksus” i tym samym podnieść jakość życia.

Wyciągając wnioski po przemyśleniach implikowanych przeprowadzonymi badaniami, wizję przyszłości gmin Rajcza i Milówka można określić jako: *Miejsce o rozwiniętej gospodarce (usługi), gdzie mieszkańcy mają pracę przynoszącą dochody zapewniające wzrost jakości życia w przyjaznym środowisku.*

Taka wizja określa trzy obszary, na których powinna zostać oparta strategia przyszłości badanych gmin: społeczny, gospodarczy i ekologiczny. W wyniku realizacji strategii winna nastąpić poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców, czemu sprzyjać będzie rozwinięta gospodarka i nieskażone środowisko naturalne. Aby to nastąpiło należy podjąć i zredukować szereg przedsięwzięć, które znajdą swój wyraz w zbiorze celów i zadań strategii, którego ułożenie wymaga określenia problemów występujących w życiu gospodarczym gmin, a także uwarunkowań sprzyjających ich rozwiązaniu i stanowiących przeszkodę. Ocena sytuacji społeczno – gospodarczej gminy można dokonać na podstawie materiałów statystycznych oraz opinii mieszkańców co pozwoli wyspecyfikować główne cele rozwoju społeczno – gospodarczego gmin. Wiemy jakimi funduszami z budżetu unijnego możemy dysponować do roku 2013 i antycypować wysokość tych funduszy w następnym planie finansowym Unii, czyli w latach 2014–2020. Czy wiemy, co chcemy osiągnąć za pomocą tych środków? Jakie cechy ma mieć „lepsza Polska” zbudowana za pomocą środków rozwojowych, jakich nigdy Polska nie miała w swej historii? Zważywszy, że w dużym zakresie fundusze te skierowane są na rolnictwo i obszary wiejskie, imperatyw skonstruowania wizji wsi, jako integralnego i niezwykle ważnego składnika „lepszej Polski” nie może być kwestionowany. Opinie respondentów dają powody do optymizmu, ale nie pomijają zagrożeń. W wielu wypowiedziach dotyczących wizji wsi za 20–25 lat, pojawiają się sformułowania: „lepszy świat”, „wieś moich marzeń”, „żyjące obszary wiejskie”, „swoje miejsce”, „mała ojczyzna” itp. Wizja, jako wyraz nadziei, woli i dążeń kreśli obraz przyszłej wsi, jako „przyjaznej zatoki na globalnym oceanie”. Taka wieś jest niewątpliwie bardzo pożądanym celem. Kończąc swą wypowiedź na temat wizji polskiej wsi K. Jaworski stwierdza: „żeby cel osiągnąć, trzeba wyruszyć w drogę”ⁱⁱⁱ.

Jeśli zaprezentowane wyniki badań skłonią czytelnika do refleksji będzie to jeden z wielu kroków na drodze zmierzającej do postrzegania wsi, nie tylko w Polsce ale również w innych krajach postkomunistycznych, przez pryzmat funduszy europejskich otwierających ogromne możliwości rozwojowe.

Należy podkreślić, że społeczności gminne kierowane przez wykształconych i mądrych samorządowców którzy nie kierują się interesem własnym lub określonej partii politycznej, rozwijają się szybciej, umieją konkurować o inwestorów i o fundusze z UE.

Badania tego rodzaju mogą posłużyć wszystkim gminom wiejskim o podobnej strukturze i zbliżonych potrzebach inwestycyjnych (zaplecze turystyczne wielkich skupisk miejskich) w krajach starających się o członkostwo w UE do których zalicza się Ukraina.

Przykłady niektórych inwestycji współfinansowanych z programów europejskich zrealizowanych na badanym terenie:

1. Modernizacja drogi gminnej do Boru w Zwardoniu (Gmina Rajcza)

2. Budowa sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Rycerze Górnej (Gmina Rajcza)

3. Rozbudowa sieci wodociągowej w Gminie Milówka

1. W Polsce od 1. Stycznia 1999 roku istnieje trójstopniowy podział administracyjny: 16 województw, 379 powiatów (65 grodzkich – miasto na prawach powiatu i 314 ziemskich) oraz 2479 gmin (306 miejskich - gmina, która zawiera się w administracyjnych granicach miasta, 602 miejsko – wiejskich - gmina, w skład której wchodzi miasto oraz kilka wsi, 1571 wiejskich - gmina, która na swoim terytorium nie zawiera miasta). Gmina stała się podstawową jednostką podziału terytorialnego w Polsce. Upodmiotowienie gminy wywołuje rozmaite postawy pożądane społecznie, między innymi wyzwała wiele pożytecznych inicjatyw i twórczych pomysłów w skali lokalnej.
2. T. Borys, P. Rogala (red.), *Jakość życia na poziomie lokalnym – ujęcie wskaźnikowe*, UNDP, Warszawa 2008 s. 13-14
3. J. Wilkin, *O potrzebie i zasadach tworzenia wizji rozwoju polskiej wsi*. W: J. Wilkin (red.), *Polska wieś 2025. Wizja rozwoju*, Fundusz Współpracy, Warszawa 2005, s. 11
4. J. Wilkin, U. Budzich-Szukała, J. Saloni, *Wizja rozwoju polskiej wsi – elementy wspólne i różnicujące. Próba syntezy*. W: J. Wilkin (red.), *Polska wieś 2025. Wizja rozwoju*, Fundusz Współpracy, Warszawa 2005, s. 15
5. K. Jaworski, *Wygrać dzięki tradycji*. W: J. Wilkin (red.), *Polska wieś 2025. Wizja rozwoju*, Fundusz Współpracy, Warszawa 2005, s. 15